

кримськотатарської мови, питання відновлення традиційної топоніміки. Крім того, окремою серйозною проблемою залишається питання забезпечення політичного представництва в органах влади всіх рівнів. Сьогодні рівень представництва кримських татар в органах влади, зважаючи на їхню кількість і специфічність проблем, що є для них актуальними, можна оцінювати як недостатній.

Таким чином, можна побачити, що факт депортації спричинив ряд проблем, які потребують розв'язання, і вирішення яких є запорукою запобігання конфліктів, як на соціально-економічній, так і на етнічній основі. У той же час, ці проблеми взаємно переплетені і досить сильно пов'язані між собою. Це видно й з того, що навіть ті громадські організації кримських татар, які більше уваги приділяють окремим питанням, сильно політизовані та не обмежуються лише сферою своїх безпосередніх інтересів.

Водночас Україна не має достатніх можливостей для того, щоб вирішити всі поставлені перед нею завдання. Ускладнює їх розв'язання анексія Криму Росією у лютому 2014 року. У цьому контексті для органів державної влади першочерговою важливістю набуває питання вибору партнерів з числа кримськотатарських організацій для реалізації цих програм. Основними критеріями такого вибору має бути повага до територіального суверенітету України, готовність до конструктивного співробітництва, реальний вплив всередині кримськотатарської спільноти. Цим критеріям до останнього часу тією чи іншою мірою відповідає Меджліс кримськотатарського народу. Натомість, частина авторів, зокрема А. Мальгін, – говорять про те, що Меджліс дещо модифікував свої вимоги для можливості співпраці з державними органами, однак його стратегічні цілі залишилися незмінними від початку створення [4].

Водночас потрібно констатувати, що центральні органи влади мають продовжувати співпрацю з Меджлісом, тому

що реальної альтернативи йому в середовищі кримських татар немає. Спроби змістити Меджліс з тих позицій, які він посідає в комунікації між представниками кримськотатарської спільноти і органами державної влади, можуть мати непередбачувані наслідки і загрожують виникненням ситуації нестабільності. На користь цього свідчать і заяви лідерів Меджлісу про готовність співпрацювати з будь-яким українським урядом, незважаючи на його партійну належність. При цьому кримські татари готові жорстко відстоювати свої позиції з принципових питань.

Усе вищезазначене має бути враховане органами державної влади. Вирішення проблем, з якими стикаються кримські татари внаслідок депортації, стихійного процесу повернення на початку дев'яностих років та окупація Криму в 2014 р., не можуть бути вирішені без участі держави Україна.

1. Бекіров С. Н. Диференціація національного руху кримських татар (кінець XX – початок XXI століття) / С. Бекіров // «Грані». – 2010. – № 1 (69) січень-лютий. – С. 113–116. 2. Громадська організація «Бізім Кирым» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bizimqirim.org>. 3. Котигоренко В. О. Кримськотатарські репатріанти: проблема соціальної адаптації / В. О. Котигоренко; НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – К.: Світогляд, 2005. – 224 с. 4. Мальгін А. Крымский узел: очерки политической истории Крымского полуострова 1989–1999 / А. Мальгін. – Симферополь: Новый Крым, 2000. – 160 с. 5. Національна безпека і оборона // Актуальні проблеми суспільних відносин в АР Крим. – 2009. – № 5. 6. Програма Милли Фирка «Крымские татары: Стратегия XXI века» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.milli-firka.org/content/6863>. 7. Тищенко Ю., Пиховшек В. Повернення кримських татар. Хроніка подій / Ю. Тищенко, В. Пиховшек. – К.: УНЦПД 1999. – 344 с. 8. Указ Президента України Про Раду представників кримськотатарського народу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=518%2F99>.

УДК 314.7–054.7

Оксана П'ятковська

Місце України в сучасних глобальних міграційних процесах

На основі зіставлення статистичних показників міжнародної міграції автор визначає місце України у світових міграційних потоках.
Ключові слова: міжнародна міграція, міграційні тенденції, міграційне сальдо, динаміка міграційних процесів.

Through the comparison of international migration statistics the author defines the place of Ukraine in the global migration flows.

Keywords: International Migration, Migration Trends, Net Migration, Dynamics of Migration.

Одним із яскравих проявів сучасної глобалізації є посилення темпів міжнародної міграції. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції чисельність міжнародних мігрантів зросла зі 150 млн. осіб в 2000 р. до 214 млн. осіб в 2010 р. [20, с. 115], при цьому темпи міграційної активності населення зросли з 2,1% до 2,9% [14], на фоні зростання природного приросту лише на 0,1% [20, с. 115]. Відповідно до розрахунків МОМ, у зв'язку із посиленням демографічних диспропорцій у різних країнах світу, змінами у глобальних політичних та економічних стратегіях, а також у сфері екології та технологічними інноваційними проривами, чисельність мігрантів до 2050 р. складе близько 405 млн. осіб [20, с. xix]. Міжнародні мігранти переважно сконцентровані в розвинених країнах. За останні 20 років їхня частка в цих країнах зросла з 43% до 57% [20]. Така активізація міграційних процесів у світі веде до посилення їхнього впливу на соціально-економічний, демографічний, культурний та політичний розвиток

країн-учасниць цього процесу. Сьогодні міжнародну міграцію розглядають як невід'ємну частину глобальної економіки, оскільки саме трудові мігранти складають 92% всіх міжнародних мігрантів [20].

З набуттям незалежності Україна стала безпосереднім учасником глобальних міграційних процесів, а також важливою компонентою світового ринку праці. За останніми даними Світового Банку, чисельність українських трудових емігрантів склала 6,6 млн. осіб [3], а за чисельністю іммігрантів Україна посіла 5-те місце у світі [20].

Українські вчені вже зробили певні кроки у сфері аналізу зовнішніх міграційних процесів, зокрема вагомий внесок у розвиток досліджень міграційних потоків та обсягів зовнішньої трудової міграції зробили Е. Лібанова, І. Прибиткова, С. Пирожков, В. Євтух, О. Хомра, Ф. Заставний, М. Романюк, М. Шульга, О. Малиновська, О. Пищуліна та ін. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних підходів до вивчення

Таблиця 1. Чисельність українських мігрантів, які мають дозвіл на проживання у країнах ЄС, кількість осіб, 2001–2010 рр.

Країна проживання	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Бельгія	972	1200	1421	*	*	*	*	2458	2717	3014
Болгарія	2283	*	*	*	*	*	*	2158	2132	*
Чеська Республіка	50407	44194	49020	56390	51148	75663	86739	103405	123203	130933
Данія	820	1078	1323	1601	1875	2514	3398	4744	5819	6072
Німеччина	89282	103477	116003	125998	128110	130674	141014	139043	137461	137527
Естонія	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ірландія	*	*	*	*	*	*	*	*	1544	1741
Греція	13616	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Іспанія	8759	20735	34593	48187	59450	68943	70991	78331	82298	81718
Франція	*	*	2689	*	6995	*	*	*	*	*
Італія	*	*	12730	57971	93441	107118	120070	132718	153998	174129
Латвія	1814	2046	1907	2338	2429	2621	2546	2589	2898	2959
Литва	1556	*	*	*	2128	2185	2219	2640	*	*
Люксембург	180	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Угорщина	9231	9835	9853	13096	13945	15347	15866	17298	17614	17246
Мальта	85	*	*	*	*	*	*	281	*	*
Нідерланди	1595	1837	2158	2414	2605	2545	2507	2451	2517	2521
Австрія	1795	2004	2715	3406	3964	4476	4691	4992	5283	*
Польща	*	5374	*	*	*	*	5182	6146	9168	10227
Португалія	411	202	285	*	*	*	41872	39606	52553	52423
Румунія	*	784	*	784	786	781	780	781	814	*
Словенія	584	653	666	863	867	916	880	1051	1021	1135
Словаччина	*	*	*	4807	4033	3703	3925	3745	4717	5907
Фінляндія	961	1133	1248	1317	1298	1352	1460	1618	1798	1983
Швеція	1101	1237	1412	1563	1701	1785	1860	1948	2056	2299
Велика Британія	9644	*	*	*	14000	*	*	*	*	*

* Дані відсутні. Таблицю складено на підставі даних: [8].

міжнародної міграції та управління нею здійснили провідні російські науковці В. Іонцев, В. Борисов, Л. Рибаківський, М. Денисенко, Ж. Зайончковська, С. Рязанцев, В. Переведенцев, І. Молодікова, В. Мукомель, О. Тюрюканова, Т. Юдіна, а також низка західних авторів, зокрема, Дж. Борхас, Ч. Дагмен, О. Старк, М. Розенцвейг, Л. Сястад, Е. Тейлор, Р. Лукас, М. Пьйоре, Д. Мессей, К. Зіммерманн, Х. Рапопорт та ін.

Незважаючи на те, що протягом останніх років були здійснені певні зусилля для теоретичного осмислення процесів міграції, зроблено спробу знайти міждисциплінарний підхід до цього явища, однак у вітчизняній літературі міжнародна трудова міграція залишається малодослідженою. Крім того, структурні трансформації трудових міграційних потоків, зміни її форм потребують постійного моніторингу та глибшого аналізу з урахуванням довгострокових перспектив її розвитку для визначення місця України у світових міграційних процесах. Так, аналіз даних соціологічних досліджень свідчить, що впродовж останніх 10–15 років тенденції зовнішньої трудової міграції зазнали певних деформацій [2; 11; 19], тим не менше, серед основних країн-реципієнтів українських трудових мігрантів можемо виділити Російську Федерацію, Італію, Польщу, Чеську Республіку, Грецію, Португалію. Регулювання правового статусу українських мігрантів дає можливість здійснювати більш чітку оцінку участі України в глобальних міграційних потоках. Наприклад, у Португалії протягом 2001–2004 рр. після процесу «регуляризації міграції» свій статус легалізувало 65 тис. українських трудових мігрантів [5].

Загалом у країнах ЄС, за офіційними даними Євростату, проживає майже 700 тис. українців (табл. 1).

Як бачимо з табл. 1, найбільшу кількість дозволів на проживання в ЄС українці мають у таких країнах, як Чеська Республіка, Німеччина та Італія.

Крім того, згідно з доступними даними Євростату, статус громадянина країн ЄС упродовж 2002–2009 рр. набули майже 64 тис. українців [8]. Станом на 2010 р. Україна увійшла в п'ятірку основних країн-донорів мігрантів до таких країн ЄС, як Італія, Угорщина, Польща, Словенія, Чеська Республіка, Латвія, Португалія, Словаччина (табл. 2).

За даними Бюро статистики Канади, чисельність українців, які мігрували до цієї країни упродовж 1996–2006 рр., склала майже 30 тис. осіб, при цьому потоки українських громадян після 2001 р. зросли відносно попередніх років [16]. Щодо США, то за період з 2000 р. по 2009 р. більше 260 тис. українців отримали офіційний статус у цій країні, зокрема, статус постійного резидента одержали понад 156 тис. українців, шукачів притулку – майже 1,5 тис., громадянство шляхом натуралізації – 105299 осіб [17, с. 15–56].

Згідно з даними Федеральної служби державної статистики РФ, за період із 1997 р. по 2009 р. до РФ в'їхало більше, ніж 730 тис. українців [12; 10], однак, експертні дані українських дослідників свідчать про наявність понад 2 млн. українських трудових мігрантів у РФ [4].

Загалом, за офіційними даними обсяги зовнішньої еміграції з України упродовж 2002–2010 рр. поступово скорочувались, однак, у 2011 р. – знову зросли (рис. 1).

Якщо розглядати міграційну ситуацію в Україні в цілому, то за офіційними даними з 2005 р. в Україні спостерігається зовнішній міграційний приріст, однак обсяги прибулих та вибулих осіб з 2007 р. поступово скорочуються (рис. 1).

Таблиця 2. Топ-п'ятірка країн-донорів мігрантів до вибраних країн ЄС, кількість осіб, 2010 р.

Країна-донор	Чисельність (тис. осіб)	Відносна частка, %
Італія		
Румунія	887,8	21
Албанія	466,7	11
Марокко	431,5	10,2
Китай	188,4	4,4
Україна	174,1	4,1
Угорщина		
Румунія	72,8	36,4
Німеччина	18,7	9,4
Україна	17,2	8,6
Китай	11,2	5,6
Сербія	10,2	5,1
Польща		
Україна	10,2	22,5
Німеччина	4,4	9,8
Російська Федерація	4,2	9,2
Білорусія	3,2	7,1
В'єтнам	2,9	6,3
Словенія		
Боснія і Герцеговина	39	47,5
Македонія	9,1	11,1
Хорватія	7,8	9,5
Сербія	7,1	8,7
Україна	1,1	1,4
Чеська Республіка		
Україна	130,9	30,8
Словаччина	73,4	17,3
В'єтнам	60,8	14,3
Російська Федерація	28,3	6,7
Польща	19,3	4,5
Латвія		
Негромадяни	343,3	87,5
Російська Федерація	31,1	7,9
Литва	3,7	0,9
Україна	3	0,8
Білорусія	1,9	0,5
Португалія		
Бразилія	116,6	25,5
Україна	52,4	11,5
Кабо-Верде	49,4	10,8
Румунія	32,5	7,1
Ангола	26,8	5,9
Словаччина		
Чеська Республіка	8,3	13,3
Україна	5,9	9,4
Румунія	5,4	8,6
Польща	5,4	8,5
Угорщина	4,6	7,3

Таблицю складено на підставі даних: [18].

Прогнозування міграційного сальдо за допомогою методу графічної апроксимації лінії тренду (3-кроковий поліном) свідчить про певні коливання міграційного сальдо та можливе його незначне зростання після 2014 рр. (рис. 1). За оцінками експертів Євростат, міграційне сальдо України в 2030 р. відповідатиме показнику 2009 року [8].

На фоні скорочення природного приросту населення в Україні та посилення еміграційних тенденцій імміграцію сьогодні розглядають як можливий варіант покращення демографічної ситуації в Україні. За даними МОМ, у 2010 р. Україна посіла 10-те місце у світі за чисельністю іммігрантів, які перебували на її території [20]. Крім того, упродовж 2000–2010 рр. Україна утримувала друге місце серед країн Східної Європи та Центральної Азії за обсягом іммігрантів (рис. 2) та у 2010 р. посіла друге місце за показником частки іммігрантів відносно чисельності корінного населення [20, с. 191–192].

Показник частки міжнародних іммігрантів відносно корінного населення в Україні був найвищим після розпаду СРСР і поступово скорочувався до 2000 р., після чого знову почав зростати (рис. 3).

На наш погляд, доцільним видається здійснення порівняльного аналізу динаміки частки мігрантів відносно корінного населення України з іншими країнами світу, який дає можливість оцінити актуальність використання досвіду імміграційної політики тих чи інших держав. Таким чином, ми здійснили динамічний кластерний аналіз відносно показника частки міжнародних мігрантів серед корінного населення у 55 країнах світу з різних континентів за період 1990–2010 рр. (табл. 3).

За результатами нашого аналізу, ми можемо зробити висновок, що для розробки міграційної політики України, зокрема, у сфері управління імміграційними потоками, слід вивчати досвід таких країн, як Молдова, Білорусія, Франція, США, Швеція, Німеччина, Австрія, Нідерланди, Бельгія, Хорватія, Росія, Велика Британія (табл. 2).

До основних країн, громадяни яких найчастіше в'їжджають в Україну, належать країни ближнього зарубіжжя, зокрема Білорусь, Російська Федерація, Молдова, Польща [7]. Основними країнами-донорами трудових мігрантів до України станом на 2012 р. є Російська Федерація (2 тис.), Туреччина (2,7 тис.), Молдова (2 тис.), а основними країнами-донорами іммігрантів (осіб, які в'їжджають на постійне місце проживання) станом на 2012 р. є Російська Федерація (19,6 тис.), Молдова (9,9 тис.), Туреччина (3 тис.), В'єтнам (2,5 тис.) та Грузія (2,3 тис.) [7]. Загалом, упродовж останніх років спостерігаються певні зміни в перерозподілі мігрантів відносно мети поїздки: якщо до 2009 р. чисельність осіб, які в'їжджали в Україну з метою працевлаштування та одержання освіти зростала, то у 2010 р. вона суттєво скоротилася, натомість чисельність тих, хто приїхав в Україну з метою постійного місця проживання, різко зросла у 2010 р. та продовжувала зростати (рис. 4).

Щодо біженців та шукачів притулку, то їх загальна кількість упродовж 2000–2009 рр. склала більше 42 тис. осіб, при цьому спостерігалось певне зростання чисельності біженців на фоні незначного скорочення шукачів притулку (рис. 5).

Слід зауважити, що упродовж 2011–2012 рр. постійно зростала кількість шукачів притулку з таких країн, як Індія, Ірак, Пакистан, Сомалі, Узбекистан, В'єтнам на фоні скорочення їхньої чисельності з Вірменії, Російської Федерації, Грузії [7]. Однак, основною країною-донором біженців та шукачів притулку залишався Афганістан: частка шукачів притулку з цієї країни складала 37,4% в загальному потоці шукачів притулку в Україні, а частка біженців – 53% [7].

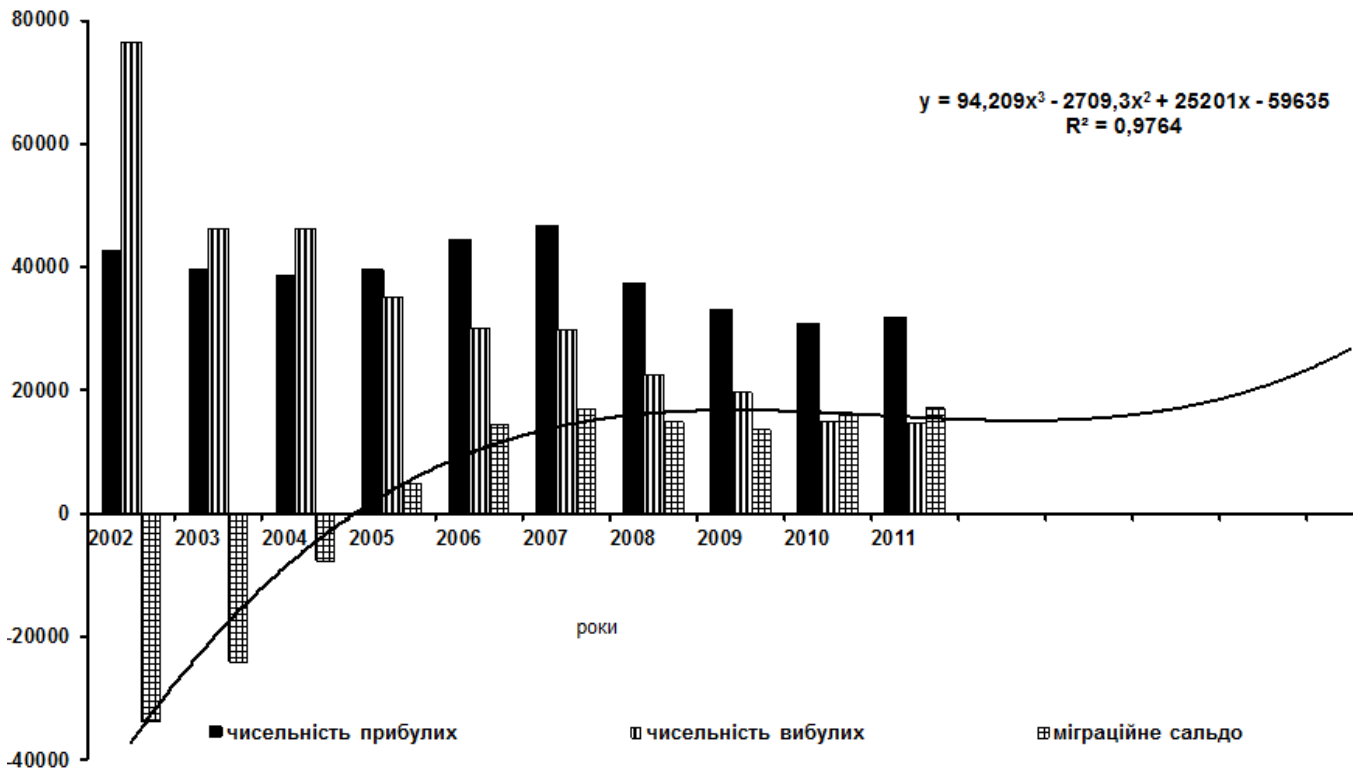

Рис. 1. Динаміка міграційного процесу в Україні, кількість осіб, 2002–2011 рр. За: [7].

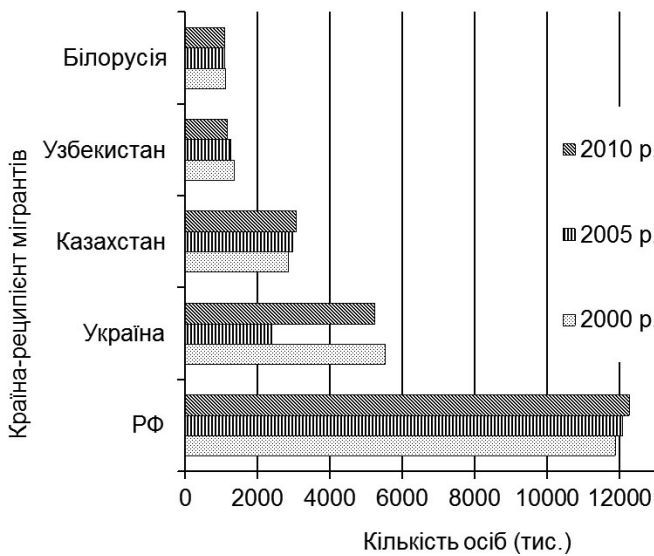

Рис. 2. Топ-п'ятірка країн-реципієнтів мігрантів серед країн Східної Європи та Центральної Азії за кількісним показником, 2000–2010 рр., тис. осіб. За: [20, с. 191].

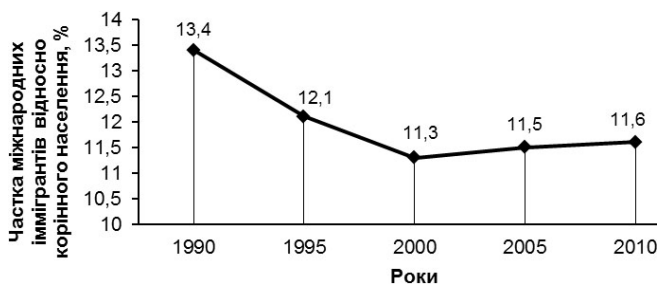

Рис. 3. Динаміка частки міжнародних імігрантів відносно корінного населення України, у%, 1990–2010 рр. За: [15].

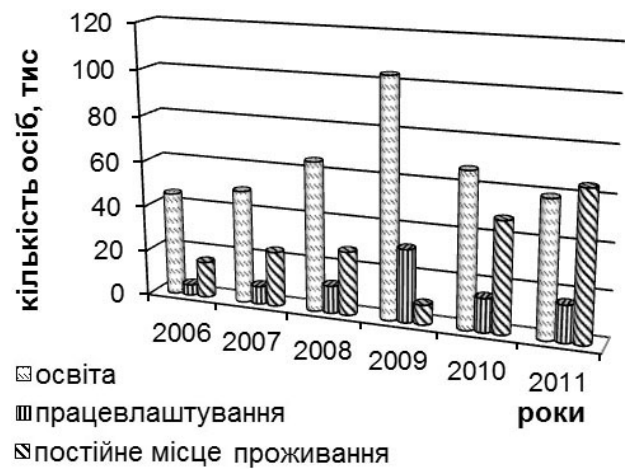

Рис. 4. Динаміка розподілу мігрантів в Україну відносно мети поїздки, тис. осіб, 2006–2011 рр. За: [7].

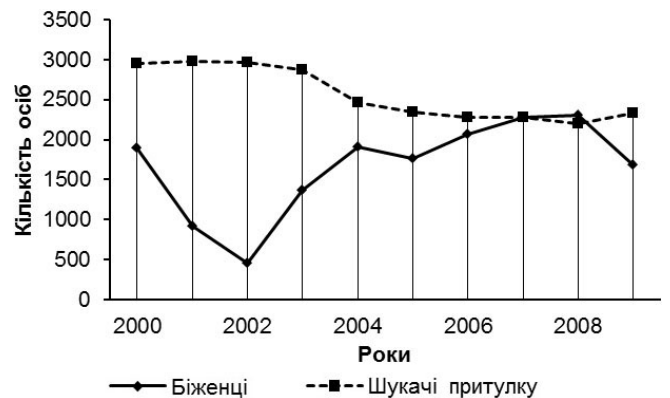

Рис. 5. Динаміка чисельності біженців та шукачів притулку в Україні, кількість осіб, 2000–2009 рр. За: [7].

Таблиця 3. Результати кластерного аналізу за показником частки міжнародних іммігрантів відносно корінного населення, 1990–2010 рр.

Назва країни	Середнє значення	Стандартна похибка	Евклідова відстань	Номер клас-тера
Україна	11,98000	0,846759	0,0	1
Молдова	11,78000	0,903881	1,3	
Білорусія	11,52000	0,396232	1,4	
Франція	10,56000	0,114018	3,7	
США	11,64000	1,821538	5,2	
Швеція	11,40000	1,913113	5,4	
Австрія	12,98000	1,971548	5,8	
Німеччина	11,34000	2,298478	6,4	
Нідерланди	9,62000	1,105441	6,5	
Бельгія	8,86000	0,288097	7,1	
Хорватія	14,08000	2,161481	7,4	
Російська Федерація	8,18000	0,370135	8,8	
Великобританія	8,38000	1,645296	9,3	
Кіпр	11,10000	4,600543	10,6	
Норвегія	6,94000	2,144295	12,6	
Данія	6,78000	1,664932	12,6	
Греція	6,96000	2,497599	12,9	
Литва	6,36000	2,157081	12,9	
Португалія	6,34000	1,636460	13,4	
Вірменія	17,00000	4,041039	13,6	
Ісландія	6,48000	3,099516	14,3	
Канада	18,46000	1,998249	15,4	
Естонія	18,52000	4,460045	16,5	
Іспанія	6,78000	5,338258	16,5	
Латвія	19,04000	3,724648	16,9	
Швейцарія	4,42000	2,170714	17,1	
Аргентина	4,28000	0,589067	17,2	
Італія	4,36000	1,980657	17,8	
Ботсвана	3,58000	1,533623	19,3	
Пакистан	3,22000	1,446375	19,6	
Австралія	21,30000	0,367424	20,9	
Фінляндія	2,68000	1,125611	21,1	
Польська Республіка	2,40000	0,367424	21,4	
ЦАР	1,92000	0,130384	22,5	
Камбоджа	1,54000	0,804985	23,6	
Корея	1,22000	0,083666	24,1	
Чилі	1,24000	0,439318	24,1	
Болгарія	0,96000	0,531977	24,8	
Бангладеш	0,74000	0,054772	25,2	
Індія	0,62000	0,192354	25,4	
Мексика	0,62000	0,130384	25,4	
Румунія	0,60000	0,000000	25,5	
Бразилія	0,44000	0,054772	25,9	
Афганістан	0,40000	0,070711	25,9	
Ангола	0,30000	0,000000	26,2	
Колумбія	0,28000	0,044721	26,2	
Марокко	0,20000	0,000000	26,4	
Перу	0,18000	0,083666	26,4	
Індонезія	0,14000	0,089443	26,5	
Китай	0,02000	0,044721	26,8	
Сінгапур	32,38000	6,347992	47,7	
				4

Підводячи загальний підсумок, слід зауважити, що активність України у світових міграційних процесах постійно зростає та знає певних трансформацій. Це актуалізує необхідність здійснення постійного моніторингу та аналізу міграційних процесів для удосконалення міграційної політики України.

1. Зовнішня трудова міграція населення України / за ред. Е. М. Лібанової. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 120 с. 2. Марков І. Деякі риси сучасної української трудової міграції [Електронний ресурс] / І. Марков. – Режим доступу: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/ji-junior/loginov/markov.htm>. 3. Міграція и денежные переводы: цифры и факты / под ред. Д. Рата, С. Мохapatра, А. Силвал, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/Factbook2011Russian.pdf>. 4. На роздоріжжі. Аналітичні матеріали комплексного дослідження процесів української трудової міграції / за ред. І. Маркова. – Львів, 2009. – 248 с. 5. Національний інститут статистики Португалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ine.pt>. 6. Огляд приватних грошових переказів в Україну, що відображаються в статистиці платіжного балансу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/Publication/econom/Balans/Ogl_grosh_perekaz.pdf. 7. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 8. Офіційний сайт комітету статистики ЄС (Євростат) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables. 9. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>. 10. Офіційні дані Федеральної служби державної статистики РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/demo42.htm. 11. П'ятковська О. Р. Україна в сучасних міграційних процесах: особливості потенційної міграції українців (за результатами соціологічного дослідження м. Львова) / О. Р. П'ятковська // Вісник Черкаського університету. Серія економічні науки. – 2011. – № 207. – С. 82–86. 12. Російський статистичний ежегодник 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat/rosstatsite/main/publishing/catalog/statisticCollections/doc_1135087342078. 13. У Португалії рахують іммігрантів. Українська діаспора виявилася другою за чисельністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vikna.stb.ua/ua/news/2011/3/17/54077/>. 14. About Migration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/lang/en>. 15. International Migration Stock / The United Nations Population Division [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esa.un.org/migration/index.asp?panel=2>. 16. Statistics Canada, Census of Population [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www40.statcan.ca/l01/cst01/DEMO26A-eng.htm>. 17. United States. Department of Homeland Security. Yearbook of Immigration Statistics: 2010. – Washington: D. C. Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics, 2010. – 107 p. 18. Vasileva K. 6,5% of the EU population are foreigners and 9,4% are born abroad / K. Vasileva // Statistics in Focus 34/2010: Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-034/EN/KS-SF-11-034-EN.PDF. 19. World Migration 2008. Managing Labor Mobility in the Evolving Global Economy / Ed.-in-Chief G. Appave, R. Cholewinski. – Geneva: IOM, 2008. – V. 4. – 504 p. 20. World Migration Report. The Future of Migration: Building Capacities for Change / Ed.-in-Chief K. Koser, F. Laczko. – Geneva: IOM, 2010. – 273 p.